

Uchwała z dnia 29 września 2005 r. III CZP 60/05

Sędzia SN Bronisław Czech (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sędzia SN Barbara Myszka (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie ze skargi wierzyciela – Skarbu Państwa Prokuratora Rejonowego w L. przy uczestnictwie Danuty K. na czynność komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Lęborku, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 29 września 2005 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Słupsku postanowieniem z dnia 27 kwietnia 2005 r.:

"1. Czy komornik sądowy ma prawo do opłaty stosunkowej, o której mowa w art. 45 ust. 3 zd. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w brzmieniu obowiązującym w dniu 27 sierpnia 2004 r., nadanym przez ustawę z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. 01.130.1452), w sytuacji gdy podjął czynności zmierzające do zabezpieczenia zgodnie z wnioskiem wierzyciela lecz do faktycznego zabezpieczenia nie doszło lub doszło tylko częściowo.

2) Jeżeli odpowiedź na powyższe pytanie brzmi twierdząco, to jak wówczas określić wartość roszczenia będącą podstawą do ustalenia opłaty stosunkowej tj. czy stanowi ją zawsze wartość roszczenia wynikająca z tytułu zabezpieczenia, a jeśli nie to,

czy stanowi ją wartość roszczenia do jakiej nastąpiło faktycznie zabezpieczenie, a co stanowić będzie podstawę ustalenia opłaty w sytuacji nieskutecznego zabezpieczenia?"

podjął uchwałę:

W razie częściowego wykonania orzeczenia o zabezpieczeniu roszczenia opłatę przewidzianą w art. 45 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o

komornikach sądowych i egzekucji w brzmieniu obowiązującym przed dniem 13 listopada 2004 r. (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.) pobiera się od wartości przedmiotu faktycznego zabezpieczenia;

odmawia podjęcia uchwały w pozostałym zakresie.

Uzasadnienie

Prokurator Prokuratury Rejonowej w L. – przedstawiając postanowienie z dnia 26 maja 2004 r. o zabezpieczeniu na mieniu podejrzanej Danuty K. grożącej jej kary grzywny w wysokości 2000 zł oraz roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej w mieniu w wysokości 114 050 zł – złożył do komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Lęborku wniosek o dokonanie zabezpieczenia.

Komornik wszczął postępowanie, w ramach którego w dniu 27 sierpnia 2004 r. dokonał zajęcia ruchomości, a następnie wynagrodzenia za pracę dłużniczki, po czym postanowieniem z dnia 29 listopada 2004 r. ustalił koszty postępowania zabezpieczającego na kwotę 5 892, 29 zł i obciążył nimi wierzyciela. Wskazał, że koszty te obejmują m.in. opłatę stosunkową przewidzianą w art. 45 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm. – dalej: „u.k.s.egz.”), wynoszącą 5% wartości roszczenia, w wysokości 5 802, 50 zł, i wezwał wierzyciela do uiszczenia pozostałej części kosztów, wynoszącej – po uwzględnieniu wniesionej zaliczki – 5 722, 50 zł, w terminie siedmiu dni od doręczenia postanowienia pod rygorem ściągnięcia w drodze egzekucji. Prokurator zaskarżył to postanowienie skargą na czynności komornika, w której zarzucił naruszenie art. 45 ust. 3 u.k.s.egz. przez przyjęcie za podstawę obliczenia opłaty stosunkowej wartości całego poszukiwanego zabezpieczenia, a nie – jak należało – wartości roszczenia, do jakiej zostało ono zabezpieczone.

Sąd Rejonowy w Lęborku postanowieniem z dnia 4 stycznia 2005 r. oddalił skargę. (...)

Przy rozpoznawaniu zażalenia wierzyciela Sąd Okręgowy w Słupsku powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym zagadnieniu prawnym, przytoczonym na wstępie uchwały. Podkreślił, że wywody Sądu pierwszej instancji wskazują na konieczność dokonania wykładni art. 45 ust. 3 u.k.s.egz. i rozstrzygnięcia, czy komornik ma prawo do opłaty przewidzianej w tym przepisie w sytuacji, w której nie doszło do zabezpieczenia roszczenia lub doszło tylko

częściowo. Gdyby okazało się, że na postawione pytanie należy udzielić odpowiedzi twierdzącej, zachodziłaby potrzeba rozstrzygnięcia dalszych wątpliwości dotyczących podstawy ustalenia należnej opłaty.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zagadnienie prawne przedstawiane w trybie art. 390 § 1 k.p.c. może dotyczyć tylko takich problemów prawnych, które pozostają w związku z rozstrzygnięciem sprawy, co oznacza, że musi zachodzić związek przyczynowy między problemem prawnym a podjęciem decyzji co do istoty sprawy. Z tego względu sąd drugiej instancji, przedstawiając Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, powinien wskazać, dlaczego rozstrzygnięcie to jest niezbędne dla rozpoznania środka odwoławczego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 sierpnia 1996 r., III CZP 91/96, OSNC 1997, nr 1, poz. 9, z dnia 6 marca 1998 r., III CZP 73/97, nie publ., z dnia 23 lipca 1998 r., III CZP 9/99, nie publ., z dnia 13 kwietnia 2000 r., III CZP 39/99, nie publ., z dnia 27 lutego 2002 r., III CZP 2/02, nie publ.).

Okoliczność ta uszła uwagi Sądu Okręgowego, przedstawił bowiem zagadnienie prawne, które wykracza poza ramy ustalonego stanu faktycznego sprawy. W sprawie doszło do częściowego wykonania postanowienia o zabezpieczeniu roszczenia, wobec czego dla rozpoznania zażalenia istotna jest jedynie kwestia, czy w takim wypadku komornik pobiera opłatę stosunkową przewidzianą w art. 45 ust. 3 u.k.s.egz., a jeżeli tak, to co stanowi podstawę jej obliczenia.

Przystępując do rozstrzygnięcia tak ujętego zagadnienia trzeba przypomnieć, że art. 45 ust. 3 u.k.s.egz., określający wysokość opłaty należnej komornikowi w sprawach o wykonanie orzeczeń o zabezpieczeniu roszczeń, został zmieniony przez art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 236, poz. 2356 – dalej: „ustawa z 2004 r.”), która weszła w życie z dniem 13 listopada 2004 r. Zgodnie z art. 4 ust. 1 tej ustawy, w sprawach egzekucyjnych oraz w sprawach o dokonanie zabezpieczenia, wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy, stosuje się przepisy dotychczasowe. Zatem dla rozstrzygnięcia zażalenia złożonego w sprawie, w której wyłoniło się rozważne zagadnienie, właściwe są przepisy ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w brzmieniu obowiązującym przed dniem 13 listopada 2004 r.

Ze względu na liczne nowelizacje powołanej ustawy, dotyczące także opłat egzekucyjnych, warto przypomnieć, że zawarte w niej regulacje istotne z punktu widzenia rozważanego zagadnienia prawnego przedstawiały się w ujęciu historycznym następująco. Pierwotny tekst ustawy nie zawierał przepisów regulujących wysokość i zasady pobierania opłat za czynności podejmowane przez komornika w celu wykonania orzeczeń o zabezpieczeniu roszczeń pieniężnych. Artykuł 43 stanowił, że za prowadzenie egzekucji i inne czynności wymienione w ustawie komornik pobiera opłaty egzekucyjne, a art. 44 wyróżniał: opłaty stosunkowe, zależne od wartości egzekwowanego świadczenia, które pobierane były w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych, oraz opłaty stałe należne w sprawach o egzekucję świadczeń niepieniężnych i w innych przypadkach określonych w ustawie. Wszczęcie egzekucji świadczeń pieniężnych uzależnione było od uiszczenia przez wierzyciela określonej w art. 45 ust. 1 części opłaty stosunkowej, natomiast opłatę nieuiszczoną przez wierzyciela zwolnionego od kosztów sądowych oraz pozostałą część opłaty nieobciążającą wierzyciela komornik ściągał od dłużnika, z tym że druga część opłaty stosunkowej podlegała obliczeniu proporcjonalnie do wyegzekwowanych kwot (art. 59 ust. 1). W doktrynie podnoszono wówczas, że zachodzą wątpliwości, czy czynności komornika podejmowane w celu zabezpieczenia roszczenia podlegają w ogóle opłacie egzekucyjnej, a jeżeli tak – to w jakiej wysokości.

W dniu 1 stycznia 2002 r. weszła w życie ustawa z dnia 18 września 2001 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 130, poz. 1452 – dalej: „ustawa z 2001 r.”), która wprowadziła już wyraźną regulację dotyczącą opłaty za dokonanie przez komornika zabezpieczenia roszczenia, a ponadto w istotny sposób zmieniła zasady pobierania opłat egzekucyjnych za prowadzenie egzekucji i inne czynności wymienione w ustawie. W artykule 45 wprowadzono ust. 3, stanowiący, że za dokonanie zabezpieczenia roszczenia komornik pobiera opłatę stosunkową w wysokości 5% wartości roszczenia po dokonaniu zabezpieczenia. Co się zaś tyczy opłat egzekucyjnych za prowadzenie egzekucji, to *novum* stanowiło nałożenie na komornika obowiązku podjęcia czynności po złożeniu przez wierzyciela tytułu wykonawczego wraz z wnioskiem o wszczęcie egzekucji, opłatę stosunkową bowiem komornik pobierał od dłużnika dopiero za dokonaną egzekucję i wynosiła ona 15 % wyegzekwowanego świadczenia (art. 45 ust. 2). Dla ścisłości trzeba

jedynie dodać, że w art. 45 ust. 5 przewidziany został wyjątek od powyższej zasady, jednak przepis ten, a także wiążący się z nim ust. 7 zostały wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 lutego 2003 r., K 28/02, uznane za niezgodne z Konstytucją i utraciły moc z dniem 10 marca 2003 r. (zob. Dz.U. z 2003 r. Nr 41, poz. 361, a także OTK-A Zb.Urz. 2003, nr 2, poz. 13). Zasadniczym celem nowelizacji dokonanej ustawą z 2001 r. było usprawnienie egzekucji sądowej, a środkami, które miały temu służyć, były zmiany w uregulowaniu statusu komorników sądowych i systemie kosztów egzekucji. Założeniem nowej regulacji, że opłatę stosunkową należną w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych, komornik pobierał za dokonaną egzekucję, w całości od dłużnika, i w wysokości proporcjonalnej do wyegzekwowanych kwot, było niewątpliwie zwiększenie zainteresowania komorników skutecznością i efektywnością egzekucji. Wprowadzona ustawą z 2001 r. regulacja dotycząca opłat za dokonanie zabezpieczenia budziła jednak liczne wątpliwości, na co zwracano uwagę w doktrynie.

Trzeba także odnotować, że ustawą z 2004 r. dotychczasowa regulacja opłat za dokonanie zabezpieczenia została w istotny sposób zmieniona. Według art. 45 ust. 3-6 w nowym brzmieniu, wszczęcie postępowania o dokonanie zabezpieczenia roszczenia pieniężnego uzależnione jest od uiszczenia przez wierzyciela opłaty stosunkowej w wysokości 2% wartości roszczenia, nie mniej niż 3% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, i nie więcej niż pięciokrotność tego wynagrodzenia (ust. 3). Przepis ten stosuje się także do zabezpieczenia roszczeń pieniężnych Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego, nie wyłączając egzekucji prowadzonej na polecenie sądu albo prokuratora (ust. 4). Od wniosku prokuratora lub sądu o zabezpieczenie na mieniu oskarżonego wykonania wydanego w postępowaniu karnym orzeczenia, skazującego na grzywnę, przepadek lub nakładającego obowiązek naprawienia szkody, komornik pobiera połowę opłaty określonej w ust. 3, nie mniej jednak niż 3% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego (ust. 5). Nieuiszczenie opłaty, o której mowa w ust. 3 i 5, w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania do zapłaty przez wierzyciela, sąd lub prokuratora powoduje zwrot wniosku (ust. 6). (...)

W uchwale z dnia 12 maja 2005 r., III CZP 27/05 (OSNC 2006, nr 4, poz. 59), Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, że podstawę obliczenia opłaty stosunkowej przewidzianej w art. 45 ust. 3 u.k.s.egz. w brzmieniu obowiązującym przed dniem

13 listopada 2004 r. stanowi wartość przedmiotu faktycznego zabezpieczenia, przy czym do opłaty tej stosuje się art. 49 powołanej ustawy. Uzasadniając to stanowisko, Sąd Najwyższy wskazał, że analiza tekstu art. 45 ust. 3 u.k.s.egz. przy zastosowaniu dyrektyw wykładni językowej, zwłaszcza zwrotu „dokonanie zabezpieczenia”, przemawia na rzecz tezy, iż chodzi o czynność, która została już wykonana, wyraz „dokonanie” jest bowiem rzeczownikiem od czasownika „dokonać”, który oznacza: „zrobić coś, doprowadzić do skutku, urzeczywistnić, spełnić, doprowadzić coś do końca, dokończyć” (zob. Słownik języka polskiego pod red. M. Szymczaka, PWN Warszawa 1978, t. I, s. 417). Skłania to do przyjęcia, że opłata stosunkowa przewidziana w art. 45 ust. 3 stanowi rodzaj zapłaty za wykonanie zarządzenia tymczasowego, nie należy się bowiem komornikowi od wniosku o wykonanie zabezpieczenia, lecz dopiero w końcowej fazie tego postępowania, czyli po „dokonaniu zabezpieczenia”.

Za trafnością takiego wniosku przemawiają też dyrektywy systemowe i funkcjonalne, trzeba bowiem mieć na względzie, że ustawą z 2001 r., która wprowadziła regulację dotyczącą opłat za dokonanie zabezpieczenia roszczenia, zniesiony został dotychczasowy obowiązek wnoszenia przez wierzyciela ułamkowej części opłaty stosunkowej od wniosku o wszczęcie egzekucji; opłatę stosunkową komornik pobierał odtąd w całości od dłużnika, a jej wysokość uzależniona została od skuteczności podejmowanych przez komornika działań. W braku odmiennych unormowań, te same zasady trzeba odnieść do wykonywania przez komornika zarządzeń tymczasowych, co znajduje oparcie w treści art. 743 k.p.c. zarówno w jego brzmieniu obowiązującym przed dniem 5 lutego 2005 r. (zob. art. 1 pkt 104 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 172, poz. 1804), jak i po tym dniu. Wyraża on zasadę, że do wykonania zarządzeń tymczasowych (postanowień o udzieleniu zabezpieczenia) stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu egzekucyjnym. Dodać trzeba jeszcze jeden argument, który nasuwa się w związku ze zdaniem drugim art. 45 ust. 3, stanowiącym, że jeżeli ten sam komornik na wniosek wierzyciela podejmie egzekucję do przedmiotu zabezpieczenia, opłatę, o której mowa w ust. 2, pomniejsza się o kwotę uiszczoną za dokonanie zabezpieczenia. Z punktu widzenia przytoczonej regulacji istotny jest „przedmiot zabezpieczenia”, wobec czego o wysokości opłaty stosunkowej pobieranej przez komornika w

postępowaniu o wykonanie zarządzenia tymczasowego decydować powinna właśnie wartość faktycznego przedmiotu zabezpieczenia.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela stanowisko wyrażone w powołanej uchwale, ponieważ wzgląd na trudności w ustaleniu wysokości opłaty należnej w konkretnej sprawie nie może stanowić argumentu na rzecz odmiennego wyniku prowadzonych rozważań. Oznacza to, że w razie częściowego wykonania orzeczenia o zabezpieczeniu roszczenia opłatę przewidzianą w art. 45 ust. 3 u.k.s.egz. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 13 listopada 2004 r. pobiera się od wartości przedmiotu zabezpieczenia. (...)

Z powyższych względów Sąd Najwyższy rozstrzygnął zagadnienie prawne, jak w uchwale, natomiast w pozostałym zakresie odmówił podjęcia uchwały (art. 390 § 1 w związku z art. 397 § 2 k.p.c. oraz art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.).